

*ЧЕРНЕГА І.І., к. е. н., ст. викладач Уманського національного університету
садівництва*

ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВІННИЧЧИНИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ

В статті розглянуто та проаналізовано трудовий потенціал Вінниччини та ефективність використання робочого часу.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки, в умовах дефіциту фінансових ресурсів та неможливості за короткі терміни відродити матеріально-технічну базу, визначальна роль належить трудовому потенціалу, зокрема сільському.

Проблема формування трудового потенціалу привертає постійну увагу вітчизняних вчених економістів. Попри певні позитивні соціально-економічні зрушення в українському суспільстві протягом останніх років на регіональному рівні залишаються не вирішеними проблеми розвитку трудового потенціалу і забезпечення ефективної зайнятості, збалансованості попиту та пропозиції на ринку праці тощо.

Потребують дослідження питання, пов'язані з впливом зовнішніх і внутрішніх чинників на характер розвитку трудового потенціалу, підвищення ефективності його використання. В цих умовах дослідження питань використання трудового потенціалу відноситься до найважливіших проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Трудовий потенціал та його вплив на всі сфери суспільного життя українців досліджували багато науковців: Л.М. Анічин, Д.П. Богиня, О.А. Бугуцький, В.К. Горкавий, С.Г. Дзюба, В.С. Дієсперов, М.І. Долішній, О.І. Здоровцов, Е.М. Лібанова, І.І. Лотоцький, Л.І. Михайлова, Н.В. Оленцевич, Т.І. Олійник, С.І. Пирожков, П.Т. Саблук,

В.Й. Шиян, К.І. Якуба та інші учені розробили теоретико-методологічні й практичні питання формування та становлення трудового потенціалу.

Ціль роботи. Метою даної статті є аналіз трудового потенціалу Вінниччини та ефективності використання робочого часу.

Виклад основного матеріалу. Трудовий потенціал сільської місцевості є основним джерелом трудового потенціалу сільськогосподарського виробництва. Зміни трудового потенціалу аграрної сфери в Україні, відбуваються під впливом трьох основних факторів: природного руху, адміністративно-територіальних перетворень сільської місцевості в міську або селищ міського типу в сільські поселення та міграції селян. Сукупність вказаних факторів і визначає кінцевий результат – зростання або зменшення чисельності сільського населення.

На нашу думку, скорочення чисельності сільського населення за досліджуваний період відбулося внаслідок розбудови великих міст, а також міграції в них сільських жителів. Значної шкоди завдали адміністративно-територіальні перетворення сільських поселень в міські та зниження процесу природного відтворення селян.

Зайнятість населення складає необхідну умову для його відтворення, оскільки саме від неї залежить рівень життя населення, його добробут. Для осмислення системи зайнятості, що склалася в Україні, її концептуальних засад потрібна ретроспектива в недалеке минуле, коли панівними були погляди, згідно з якими найвищим здобутком вважалося досягнення повної зайнятості працездатного населення. Потрібно сказати, що повна зайнятість працездатного населення хіба що декларувалася, бо її ніколи не було насправді. Не випадково статистичні органи фіксували з року в рік кількість працездатних, що були незайняті у суспільному виробництві, або ж зайнятих у домашньому господарстві. Цих величин ніхто точно не знав, оскільки між офіційною статистикою і реальністю були великі розходження.

Закон України „Про зайнятість населення” передбачає, що добровільна незайнятість громадян не є підставою для притягнення їх до адміністративної

або кримінальної відповідальності. Примушування до праці у будь-якій формі не допускається [1].

Характерною ознакою для країн, які пройшли процеси становлення ринкової економіки і кризи сільського господарства, є надання пріоритету саме аграрному сектору економіки у розвитку сільської місцевості. Така ситуація значною мірою була спричинена відсутністю можливостей диверсифікації роду занять у сільських регіонах. Нині через низку перешкод українські селяни тяж практично не мають змоги здійснювати несільськогосподарську діяльність [2].

Цікаві тенденції щодо формування показників зайнятості населення в Україні можна спостерігати на прикладі Вінниччини (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість найманих працівників Вінницької області за видами економічної діяльності [3 с. 458]

(тис. осіб)

	2000р	2005р	2006р	2007р	2008р	2008р у % до 2000р
Сільське господарство	190,2	103,7	88,2	75,3	66,8	35,1
Промисловість	127,8	101,6	97,8	92,5	87,8	68,7
Будівництво	20,2	20,1	20,6	21,3	19,5	96,5
Діяльність транспорту і зв'язку	41,4	37,2	37,4	36,2	38,3	92,5
Освіта	59,6	63,2	63,0	64,8	64,7	108,6
Охорона здоров'я	52,6	53,9	52,9	53,6	53,3	101,3

Найбільша кількість працівників протягом 2000-2008 років спостерігалась у сільському господарстві, при цьому їх кількість зменшилась на 123,4 тис осіб, тобто на 64,9%. Отже, кількість працівників промисловості за цей же період зменшилась на 40 тис осіб, тобто на 31,3%. Стосовно найманих працівників Вінницької області у будівництві бачимо, що їх кількість протягом 2000-2008 років коливається. Так, кількість найманих працівників у будівництві у 2007 році порівняно з 2000 роком зросла на 1,1 тис осіб, але у 2008 році їх кількість

зменшилась до 19,5 тис осіб, тобто порівняно з початком аналізованого періоду зменшення відбулося на 0,7 тис осіб (3,5%).

Кількість найманих працівників Вінницької області у діяльності транспорту і зв'язку протягом 2000-2008 років зменшилась на 7,5%. При цьому зазначимо, що кількість працівників у галузі освіти та охорони здоров'я у 2008 році порівняно з 2000 роком навіть збільшилась на 8,6% та 1,3% відповідно.

Загалом же, проаналізувавши динаміку середньорічної кількості найманих працівників Вінницької області за видами економічної діяльності протягом 2000-2008 років ми можемо зробити висновок, що кількість працівників сільського господарства має стійку динаміку до значного скорочення.

Використання робочого часу, перш за все, характеризується абсолютними та відносними показниками максимально можливого фонду робочого часу. Зазначений фонд характеризує максимальну кількість часу, яку працівник може відпрацювати у відповідності з трудовим законодавством, за винятком кількості людино-годин щорічних відпусток. Існуючі тенденції ефективності використання робочої сили на загальнодержавному рівні значною мірою визначають й регіональні пропорції.

Використання робочої сили у 2008 році характеризувалося збільшенням фонду робочого часу, відпрацьованого робочого часу поряд із підвищенням ефективного використання робочого часу (табл. 2).

Щодо використання фонду робочого часу найманих працівників у 2008 році, то в середньому по Вінницькій області працівник у сільському господарстві відпрацював по 1683 годин кожен, що на 104 години більше, порівняно з 2005 р. Збільшення кількості відпрацьованих годин збільшилась також і у промисловості (на 1,7%), будівництві (на 2,8%), транспорті та зв'язку (на 0,5%).

Втрати робочого часу найманих працівників Вінницької області у період 2005-2008 роках найменші в галузі транспорту та зв'язку, промисловості (6,1%), сільському господарстві (22,7%).

Досить відчутною залишається частка неявок у зв'язку з міжсезонням. Загалом це зумовлено сезонним характером сільськогосподарського виробництва і

свідчить про невирішеність проблеми забезпечення працівників роботою у міжсезоння.

Таблиця 2

Використання фонду робочого часу найманих працівників Вінницької області за видами економічної діяльності [3 с. 458]

(в середньому на одного працівника, годин)

	Всього	в тому числі				
		сільське госпо- дарство	промис- ловість	будів- ництво	транспорт і зв'язок	освіта
Фонд робочого часу						
2005 рік	1849	1803	1966	1975	1946	1595
2007 рік	1862	1836	1995	1972	1939	1583
2008 рік	1873	1866	1993	1984	1947	1590
2008р у % до 2005р	101,3	103,5	101,4	100,5	100,1	99,7
Відпрацьовано						
2005 рік	1592	1579	1646	1633	1646	1370
2007 рік	1627	1652	1706	1699	1664	1364
2008 рік	1629	1683	1674	1678	1654	1373
2008р у % до 2005р	102,3	106,6	101,7	102,8	100,5	100,2
Неявки з поважних причин						
2005 рік	231	190	222	211	255	221
2007 рік	208	162	218	205	255	216
2008 рік	210	165	227	211	248	214
2008р у % до 2005р	90,9	86,8	102,3	100,0	97,3	96,8
Втрати робочого часу						
2005 рік	44	34	98	131	45	4
2007 рік	27	22	71	68	20	3
2008 рік	34	18	92	95	45	3
2008р у % до 2005р	77,3	52,9	93,9	72,5	100,0	75,0

Неявки з дозволу адміністрації опосередковано вказують на відсутність жорсткої дисципліни у сільськогосподарських підприємствах. Пояснюються вони здебільшого специфікою сільського життя, який характеризується наявністю майже у кожного селянина підсобного господарства.

Найвідчутнішою питома вага неявок є в малих приватних підприємствах та фермерських господарствах, де вони складають відповідно 19,1% та 9,6% усіх неявок на роботу, хоч і для підприємств інших організаційно-правових форм ця проблема є актуальною.

Висновки. Отже, розвитку трудового потенціалу регіонів перешкоджають як зовнішні, так і внутрішні фактори. Серед внутрішніх факторів впливу слід відмітити ступінь ефективності використання робочого часу в економіці Вінницької області. Причини високої плинності кадрів у сільськогосподарських підприємствах загальновідомі, це: низька заробітна плата; важкі умови праці; сезонність праці. Зрозуміло, що більшість із вказаних причин високої плинності кадрів мають об'єктивний характер, проте практично на кожному сільськогосподарському підприємстві є можливості покращити умови зайнятості для своїх працівників в результаті вдосконалення системи матеріального і морального стимулювання, поліпшення умов праці і відпочинку.

В статье рассмотрено и проанализировано трудовой потенциал Винницкой области и эффективность использования рабочего времени.

Working potential of Vinnitskaya region and the efficiency of the using of its labor time is examined and analyzed in the article.

Література.

1. Про зайнятість населення : закон України // Відомості Верховної Ради. — 1991. — № 14. — С. 361—375
2. Василенка Н.І. Диверсифікація виробничої діяльності сільського населення Львівської області / Н.І. Василенка // Економіка АПК. — 2010. — № 3. — С. 84—90
3. Статистичний щорічник Вінниччини за 2008 рік / Головне управління статистики у Вінницькій області: Під ред.. С. Ігнатова. - Вінниця, 2009. — 652с.